

המועצה הדתית ירוחם לשכת הרבנות

ת.ד. 43 ירוחם מיקוד 8055001
טל. 08-6580039, 08-6580281, 08-6583191 פקס.

ר ב י נ ו ה ב נ א י ש ח י

עיון ביסודות שיטתו ההלכתית והמחשבתית

מעלת הכוונה התמימה במלוות

בענין בתים של תפילין שאינן מרובעות ובענין הרצועות שמעובדים בידי גויים.
הנה נודע בענין הבתים של תפילין ראש ויד שהיו עושין פה עירנו בגדאד יע"א משנים קדמוניות ולא היו מרובעות עד שהם נראין בחוש הריאות שאינם מרובעות ולא אצטריך לבדקם במחוגה ובכלי המדה ובזמן רבינו הגדול מו"ר זקני הרב רבינו משה חיים זצ"ל בא פה עירנו החכם היקר רבי יאודה אשכנזי ז"ל שהיה מתושבי דמשק יע"א והיה בקי בכמה מלאכות וטען לפני הרב מו"ר זלה"ה ע"ד התפילין שאינם מרובעים והוא יש לאל ידו ללמד את האומנים לעשותם מרובעים והרב מו"ר זלה"ה אחר שעיין בדברי הפוסקים בדבר הזה והסכים לפוסלם וכאשר דבר בזה הרב קרבן אשה ז"ל א"ח סי' ד' באורך ע"ש אז הכריז בכל בתי כנסיות שכל התפילין שלושבשין אנשי העיר הם פסולים. ומעתה יהיו לובשים התפילין שלהם בלא ברכה עד שילמד לאומן לעשות מחדש תפילין מרובעים אשר יהיה רבועם שלם ונכון ומכוון במחוגה ובכלי המדה אז הכל צריכים לעשות בתים חדשים ויברכו עליהם וכן היה שכל הקהל למקטון ועד גדול כולם לא ברכו על התפילין ואחר שישיב חר"י אשכנזי ז"ל הנז' עם האומן יומם ולילה ולמדו לעשות תפילין מרובעים היטב ומכוונים במחוגה ובכלי המדה אז כל הקהל עשו בתים חדשים וברכו עליהם ואף על פי שהיה הדבר הזה קשה מאד אצל נשיאי העיר ויחיד הקהל וגם אצל קצת מחכמים שבעיר באמרו כי חרפה היא לנו לומר שלא היו אנשי עיר הגדולה בגדאד יע"א מניחין תפילין כשרים מכמה שנים עד שבא האשכנזי הזה ועשה לנו תפילין כשרים עכ"ז לא יכלו לעכב בדבר הזה כי מי יוכל לפתוח פיו לפני הרב מו"ר זלה"ה ומי יוכל למרות פיו ובעל כרחם כפפו ראשם לקיים גזרתו ועל ידו זכו כל הקהל הגדול שבעיר פה אשר היא עיר ואם בישראל למקטון ועד גדול במצוה הגדולה הזאת של תפילין לעשותה כתקנה. צדקת ה' עשה זכה וזיכה את הרבים כי אף על גב דאיכא סברת ריא"ז ריש הלכות תפילין שרמזו עליו רבינו חיד"א ז"ל במחב"ר אחר שהביא תשובת הרב זרע יעקב ז"ל ע"ש עכ"ז הנה נודע דסברת ריא"ז ז"ל הנז' יחידאה היא דכל הפוסקים ס"ל שצריך לרבוע גם הבתים ולדידהו התפילין שהיו עושים פה שהיו נראין בחוש הריאות שאינם מרובעות הרי אלו פסולים והרב עט"ר מו"ר זלה"ה שעשה התיקון הזה על ידו אשריו ואשרי חלקו זכות הרבים תלוי בו.

והנה תהלות לאל יתברך עוד נעשה פה עירנו יע"א תיקון אחר בענין התפילין כי אחר ערך ט"ז שנה שנפטר עט"ר הרב מו"ר זקני זלה"ה מ"מ נרגשו החכמים במעשה הרצועות שהיו עושין הסופרים וראו שלא היו מעבדים עוד הרצועות לשמן אלא קונים עורות מעובדים ע"י גוי עבוד גמור והם זורקין עליהם מעט סיד ואומרים לשם קדושת תפילין אך זה העבוד השני שעושים בידם לא מעלה ולא מוריד כלום כי אינו חוזר העור ההוא לידי מתוח כדי שיתבטל עבוד הראשון של הגוי לגמרי אלא הוא נשאר בעבוד הגוי וזה הוא העיקר וידוע כי אין היתר בזה אלא רק על סברא יחידאה ובשעת הדחק ואז נתאזרו החכמים בצירוף עט"ר הרב מו"ר אבי זלה"ה ועשו רצועות חדשים מעורות חדשים מעובדים מתחילתם ע"י ישראל לשם תפילין והכריזו שכל הקהל יחליפו הרצועות וכן עשו תלי"ת ומאותו זמן ואילך נתקן הדבר היטב שחלל הוא עבוד ישראל מתחילה.

ואנא עבדא עלה על לבי לחקור על עניינים אלה ומיוצא בהם בדבר שהוא פסול מדינא, והיו שוגגין בו רבים מקדמת דנא, אם נאמר ח"ו לא עלה בידם מצוה כתקנה, ובהלכתה כאשר ניתנה, למשה רע"א מהימנא, ומסרה לעדה נאמנה, א"כ ח"ו מהם תחסרנה, מצוה גדולה ועליונה, העומדת אל ראש פנה, הנוהגת בכל יומא ויומא ובכל זמנא ועידנא, ומלתא כדנא, אין הדעת יסבלנה.

גם עוד חקירה כזאת ג"כ המצא תמצא לפעמים באיש שכתב תפילין ונתנו למגיה החשוב הממונה על זאת ועשה לו הגהה ומקרה היה לו בטירדה אחת שהיה טרוד המגיה ההוא ושגג בהגהתו שנעלם ממנו טעות התפילין בחסרון או יתרון תיבה אחת או אות אחד וזה לבשו לפי תוממו כמה שנים וכאשר פתח אותו לבדקו פעם שנית נמצא בו הטעות הנז' ונמצא זה לא קיים המצוה כמה שנים ובירך ברכה לבטלה ואיך זה איש תם וישר יהיה ערום ממצוה יקרה זאת כי גם עוד אפשר שלא נרגשו בטעות זו עד אחרי מותו וא"כ הלך ערום מן המצוה הזאת לבית עולמו ועוד בידו שגגת ברכה לבטלה גם זה דבר קשה מאוד לסבול בשכל.

ועל זאת מצאתי תרופה אשר יצאה מפי רב קדמון שהביאו הגאון חיד"א ז"ל בדבש לפי והעתיק דבריו הרב הגדול מהר"פ בספר לב חיים ח"ב סי' י' שגם הוא ז"ל נתעורר בדבר כיוצא בזה וכתב וז"ל הנה ראיתי להרב הגדול חיד"א ז"ל בס' דבש לפי מערכת ד' אות ד' שהביא משם ספר שבלי הלקט ח"א כ"י שבלת ח'.

שכתב בשם גדול וז"ל וכל איש מקבל שכר כל מה שרואה בדעתו אם דעתו מכוון לשמים שהרי אתה רואה שתפילין שתפרן בפשתן פסולים כדאמר פרק אלו הלוקין אמר רב חזין לתפילי דבי חביבי דתפרי בביתנא ולית הלכתא כוותיה ובודאי דרבי חייא הגדול היה לו שכר תפילין כשאר החסידים ואעפ"י שתפורות בפשתן עכ"ל הרי נראה דאפילו דכפי ההלכה היו תפילין פסולין עכ"ל כל שלדעתו מכוין לשמים לקיים המצוה יש לו שכר תפילין ע"כ ע"ש.

ולכאורה י"ל הפך הנז"ל ממה ששנינו בסוכה פ"ב משנה ז' שאמרו לר' יוחנן בן החורני אם כך היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימין ופירשו התוס' ז"ל בריש סוכה דף ג' ע"א בד"ה דאמר לך מני וכו' שהכונה לומר דאפילו מדאורייתא לא קיים ע"ש, נמצא אף על פי שכונתו היתה לשמה לקיים מצות ה', אפילו הכי א"ל אם כך היה נוהג לא קיים המצוה מימיו דח"ו היה יוצא ערום מאותה המצוה ועיין בתיו"ש.

מיהו הר"ן ז"ל בפרק י"י דפסחים משנה ה' כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא י"ח פירש לא יצא י"ח כראוי אבל לא יצא י"ח כלל לא קאמר ודכוותא בסוכה אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימין לאו דוקא דהא לא הוי טעמא אלא משום דלא אתי לאמשוכי בתר שלחנו וכל היכא דלא נמשך לא סגי דלא יצא אלא ודאי כדאמרינן עכ"ל שהביאו התו"ש בפרק בתרא דפסחים ע"ש. ולפי זה מ"ש לא קיימת הוא לאו דוקא אלא ר"ל לא קיימת מצות סוכה כראוי, אך הרב יעב"ץ ז"ל בלחם שמים בפסחים פקפק הרבה על הר"ן ז"ל וכתב דבאמת האי פירושא דהר"ן ז"ל הוא דרביה הרמב"ן ז"ל במלחמות, ומ"מ אדברה נגד מלכים ולא אבוש, אטו לאו היינו דאפליגו ביה אמוראי פ"ק דברכות דרבי יוסף ס"ל עשה כדברי ב"ש לא עשה ולא כלום ופירשו לא יצא י"ח כלל וכו'. ואם לומר שעכ"פ שכר מצוה יש לו אף על פי שלא קיים תקנת חכמים מנליה הא אדרבה אשכחן דנענש וכו'. אלא שבזה יש לחלק בין כשעובר על ד"ת במזיד וכו' לא יחבי ליה שכר מצוה לגמרי אבל שגג ולא קיים המצוה כתקנת חז"ל ועבר הזמן וא"א לתקנה מ"מ שכר מצוה בידו כיון שעשה כדין תורה אף שחסר תקנת חכמים אחר ששגג בה כן נ"ל דברים ברורים עכ"ד. ולפ"ז היינו דוקא שעשה מצוה כדין תורה אבל אם שגג ולא עשה המצוה כלל גם מדין תורה כגון שהיה בה פיסול הפוסל גם מן התורה אין לו שכר כלל ולא אזלינן בתר כונתו.

איברא שגם לדברי התוס' דפרשי לא קיימת מצות סוכה מימין אפילו מן התורה אין מזה סתירה לדברי הרב הקדמון שהביא רבינו חיד"א כנז"ל, ד"ל ע"ד ההפלגה אמרו כן להעמיד ולחזק דבריהם במסמך קבוע וחזק כדי לקבוע ההלכה אצלו הזאת מכאן ולהבא אבל אה"נ גם הם מודים כי מה שעשה מקודם לפי תומו שחשב שהדין הוא כך ולבו שלם לשמים יש לו שכר שלם על מצותו והשתא ה"ה לכל פיסול מצוה שהיה בשגגה וטעות לא יגרע משכרו כלום כיון דלבו שלם לשמים ודלא כהרב יעב"ץ ז"ל דס"ל אם בשגגה לא קיים המצוה אפילו כדין תורה אין לו שכר כלל.

ואביא ראיה בס"ד לזה מ"ש בגמרא דהוריות דף י"ב ע"ב א"ר נחמן בן יצחק גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה שנאמר תבורך מנשים יעל וכו' ע"ש, הרי כאן המעשה עצמה עבירה היא עכ"ל כיון דהכונה היתה לשם שמים יש לו שכר גדול וכ"ש הכא בגמ' בהיכא שהיה פיסול במצוה דאין כאן עבירה דאזלינן בתר כוונתו שהוא כיון לש"ש לעשות מצוה כי למראה עיניו זו היא מצוה גמורה ושלמה ועשאה לש"ש דודאי יש לו שכר שלם ואפילו היכא דהוה בה נמי עבירה כגון ברכה לבטלה בענין פיסול תפילין וכיוצא מ"מ הנה זה נקרא עבירה לשמה ולא גרע מהא והרי אמרינן עבירה לשמה יש לה שכר גדול דכתיב מנשים באהל תבורך מאן גינחו שרה רבקה רחל ולאח וגם לפי המסקנא הא מסיק דעבירה לשמה היא כמצוה שלא לשמה דיש לה שכר ודו"ק היטב¹.

• **לסיכום**, הבן איש חי מלמדנו שלא ייתכן מצב שאדם שמתכוון לקיים מצווה בתמימותו ייגרע. אלא להיפך, למצווה גדולה תיחשב לו. ניתן לראות מה הערך הגדול של כוונת הלב ושל כל מצווה ומצווה, וממילא לשמוח בחלקו ולעודד אחרים לקיים את המצוות, ולא לבוז חלילה ללב של אף יהודי.

תורה עם דרך ארץ

תנו רבנן: "ואספת דגנך" מה תלמוד לומר? לפי שנאמר: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיו". יכול דברים ככתבן, תלמוד לומר: "ואספת דגנך" הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל. רבי שמעון בן יוחאי אומר: אפטר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורע בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה? אלא בזמן שישאל עושין רצונו של מקום מלאכתו נעשית על ידי אחרים, שנאמר: "ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'", ובזמן שאין ישאל עושין רצונו של מקום מלאכתו נעשית על ידי עצמן, שנאמר: "ואספת דגנך". ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידו, שנאמר: "ועבדת את אויבך וגו'". אמר אביי: הרבה עשו ברכי ישמעאל, ועלתה בידו. ברכי שמעון בן יוחי, ולא עלתה בידו. אמר להו רבא לרבנן: במטותא מיניכו, ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי, כי היכי דלא תסרדו במזוניכו כולא שתא. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן משום רבי יהודה ברכי אלעאי:

¹ שו"ת רב פעלים, אורח חיים, חלק ד, סימן ב.

בא וראה שלא פדורות הראשונים דורות האחרונים. דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי, זו וזו נתקיימה בידן. דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי, זו וזו לא נתקיימה בידן.²

בא וראה מה בין דורות ראשונים לדורות אחרונים. הא דנקיט בלשון זה 'בא וראה', מפני שגם בדורו נמצא אנשים אשר מתנהגים כמו דורות ראשונים, כי לא אלמן ישראל אלא שהם מועטים, ולכן אמר לו 'בא וראה' עתה בשארית הפליטה שהם מתנהגים כמו דורות הראשונים, ותמצא כמה הפרש יש בין מנהג דורות ראשונים ובין מנהג האחרונים.

דורות ראשונים שעשו תורתן קבע ומלאכתן עראי, זה וזה נתקיים בידם. נראה לי בס"ד קביעות התורה בכל יום בשעות ידועות שלא יבטלנו אפילו אם נזדמן לו עסק גדול והכרחי, הנה זה מועיל לאדם בתרתי, הא' אפילו אם הוא קובע לתורה שתיים ושלוש שעות דוקא, ושאר היום עוסק במלאכה נחשב לו כאלו כל היום עסק בתורה, דקיימא לן כל הקבוע כמחצה על מחצה דמי, ותועלת הב' כיון שאם נזדמן לו עסק הכרחי בשעות אלו שהם קבועים לתורה, והוא מניח העסק ואינו מבטל לימוד התורה. נמצא הוא מאמין שכל עסקיו נעשים בהשגחתו יתברך והוא המזמין לו פרנסתו במלאכה ועסק שעוסק, לכך לא אכפת לו אם עבר זמן העסק ולא עסק בו, כי בודאי הקב"ה יזמין לו פרנסתו מדבר אחר, אף על פי שהוא רואה בחוש שעל ידי שביטל ולא עשה אותו העסק הלך מידו ריוח שהיה ראוי להרויח באותו עסק, ולכן לאדם כזה שהוא מאמין באמת בכך יהיה לו הצלחה בעסקיו מאותו יתברך, וירויח משאר עסקים מה שהיה לו להרויח מאותו עסק שהשליך מידו שמלאכתו ועסקיו מתברכין, ולזה אמר עשו תורתן קבע שלא שינו ולא ביטלו תורתן בזמן הקבוע, אפילו שנזדמן להם אותה שעה עסק הכרחי על ידי כן זה וזה נתקיימה בידם, כי לימוד התורה נחשב כשיעור גדול, כאלו למד כל היום כדן הקבוע, והמלאכה שהוא עסק הגשמי גם כן נתקיים בידם, שמלאכתם מתברך שירויחו בה ריוח טוב כאלו עשו העסק ההוא שנזדמן לידם ולא עסקו בו. ונראה לי בס"ד לכך עשרת הדברות שבהם כלולה כל התורה הם קע"ב [172] תיבות, לרמוז שצריך לעשות התורה קבע וטוב לו.³

- **לסיכום**, מעלת התורה היא כל כך גדולה עד שאפילו כאשר רוב הזמן לא עוסק בה נחשב לו הדבר כעיסוק בקודש, ובלבד שיהיה קבוע בה. מכאן נלמד להתבונן על אנשי העולם הזוכים לקבוע עיתים לתורה ולתפילה, וללמוד מהם מוסר, ולהעריך ולהעריך אותם על דבקותם האמיתית בקב"ה.

3

לימוד זכות על עס ישראל

הנה פעם אחת שמעתי מאדם אחד מדבר בגנות אחינו בית ישראל היושבים בארצות אירופ"א ואומר שהם מחללי שבתות בפרהסיא מקטון ועד גדול, ואוכלים מאכלות אסורות, ועוד ועוד הרבה לגנותם. אמרתי לו מי הכריחך לדברים אלו של גנות וחובה וקטרוג, המעמך ישלמנה, ואתה מה יש לך בדברים אלו, ומי הכניסך בתגר זה. ועוד למה תבחר לעשות מעשה זבוב שאינו חונה על בשר נקי וטהור, אלא רק על מוכה וחבורה אשר על הבשר, כי כן אתה מספר בגנות אנשי אירופ"א, ואינך מספר בדבר טוב ושבח הנמצא בהם. ויאמר מה שבח וטוב נמצא בהם ביהדות, כדי שאדבר בו, א"ל יש ויש, כי הנה תמצא אפילו אותם אנשים שהם מחללים שבתות ויו"ט, ואוכלים בשר חזיר, ובשר בחלב, וטרפות, ושותין יין עם הנכרים ומתערבין עמם, עכ"ז הם מחזיקים בשם היהדות אשר עליהם ומודים ומודיעים בפייהם שהם יהודים ואין שם יהודי חרפה להם, אלא הוא להם לכבוד ולתפארת:

ואספר לך מעשה ששמעתי על עשיר גדול ועצום מאנשי אירופ"א בדור שקודם הדור הזה, שהיה שר נכבד מאד בעיני המלכים, ואוכל ושותה עמם, והנה פעם אחת מלך אחד הזמין שלשה מלכים לארמונו המשובח הבנוי במקום דשן ושמן, ומיופה בתכלית היופי, לאכול ולשתות שם, וגם את היהודי העשיר ההוא הזמינו שם עמם ביום פ' ידוע, ואז היהודי העשיר רכב בעגלה המפוארה שלו לבא אל ארמון המלך מקום הסעודה, ובאמצע הדרך היה מקום גבוה, ושם עמדו קרוב לחמשים ילדים קטנים, וכשהגיע העגלה של העשיר ההוא, היו הילדים ההם מכים כף על כף וקורין בקו"ר "יהודי" "יהודי" בלי מספר, וכשנתקרבה העגלה אצלם העמיד אותה, ויתן למשרת שלו כיס שיש בו אלף דנרים זהב, ויזרוק אותם לפני הילדים, כדי שילקטום ויקחו אותם, וכשהגיע לארמון המלך וישב על השלחן לאכול ולשתות עם המלכים, נענה מלך אחד מהם אשר הוא עשה הדבר הזה ללמד את הילדים שיעמדו באותו מקום ויקראו יהודי יהודי, כי חשב לבזותו בדבר זה, כי היה קשה עליו הדבר שיהיה כ"כ כבוד וגדולה ליהודי לאכול עם המלכים בשלחן אחד, והוא שמע מה שעשה זה עם הילדים לתת להם מתן אלף דנרי זהב בעבור דברים אלו, ויאמר להעשיר בהיותם יושבים על השלחן, שמעתי הבזיון שעשו לך הילדים באמצע הדרך, והיה ראוי לעשות בהם משפט, אך כיון דקטנים הן ואין להם דעת אין מענישין את הקטן.

² ברכות, לה, ב.

³ בן יהודה.

ויענהו העשיר למה אתה אומר שעשו בזיון, אדרבא עשו לי כבוד ונחת רוח בזה, ואל תתמה על דברי, שמע נא מעשה שהיה קודם כמה שנים, שעשיר אחד גדול הוריש לבנו עושר גדול, ובכלל נכסיו הוריש לו מרגלית אחת יקרה משקלה מאה קירא"ט, ואין בה שום מום, ויצא לה שם בכל העולם, עד שקראו לה שם יקר, והבן איבד נכסי אביו ולא נשאר לו אלא המרגלית ההיא, והלך אצל בנק אחד ולקח ממנו בהלוואה חמשים אלף זהובים, ונתן לו המרגלית בתורת משכון, ואחר שהוציא מעות אלו חזר ולוה ממנו חמשים אלף זהובים על סמך משכון ההוא, ולקח עוד חמשים וחמשים, עד שלקח סך הכל שני מאות אלף זהובים, וכשבא ליקח עוד לא קבל הבנק לתת לו אפילו אלף אחד, ונשאר ריקם ריקם בבית ובחוץ ויבא אצלו סרסור אחד ואמר לו שמע לעצתי, תמכור המרגלית לבנק בחמש מאות אלף זהובים או יותר, ותקבל עתה ממנו סך שלש מאות אלף, ותמכור לו המרגלית, כי עתה אין לך הנאה ממנה, יען כי הבנק לא ירצה להלוותך עוד אפילו אלף זהובים, והמרגלית מונחת אצלו, וא"א שתוכל להביא לו שני מאות אלף זהובים ותקח המרגלית, ע"כ טוב שתמכור אותה לו. ויאמר לו זה א"א לעשות, יען כי עתה שהמרגלית מונחת אצל הבנק בפקדון, הנה היא נקראת על שמי בפי העולם, כאשר מדברים בה יאמרו מרגלית של איש פ', ואני מתכבד בזה, כי מרגלית כזו שאין נמצאת בעולם אצל המלכים היא שלי, ונקראת של פ', אבל אם אמכרנה לבנק הלך השם של כבוד המרגלית ממני, ולכן א"א שאמכרנה, אלא יהיה שמי נקרא עליה, ואע"פ שאני בע"ה להבנק, זה לא אכפת, אפשר שאפרעהו, והעולם אומרים אם ירבה סך החוב, יש הרבה פתחים למקום לפרעונו:

ועל כן גם אני יודע בעצמי שאני יהודי מזרע היהודים, אשר כולם זרע יעקב אבינו, ונתן לנו א-להינו תורה ומצוות לחזק בהם את יהדותנו, ועתה הוא רואה עצמו שנתערב עם בעלי דת אחרת, ואינו מקיים מצוות דת היהודים, ובכל שעה שהוא מסתכל בדבר זה יש לו צער ויגון בלבבו, כי ירא פן סר מעליו שם יהודי היקר מאד, אשר הנחילו אביו אליו, מאחר שאינו עושה משפט ודת היהדות, אך היום כשפגע בסיעה של חמשים ילדים שהיו כולם בפה אחד קורין אותי יהודי יהודי, כמה פעמים באין מספר, שמחתי מאד כי ידעתי ששם יהודי שהוא מרגלית יקרה עד מאד לא ניטל ולא סר ממני, ועדיין שמי נקרא על המרגלית היקרה הזאת, כי עודנה היא שלי, ועל אשר אני חייב בעבור שעברתי על כמה מצוות, יש לזה פרעון, כי העיקר הוא המרגלית עודנה שלי ושל זרעי, ומרוב שמחתי בדבר זה שכך העידו אלו החמשים ילדים לפי תומם כלו נבואה נזרקה בפיהם שאני עודני בשם יהודי, לכן השלכתי להם אלף זהובים למתנה, ואם היה אצלי בעגלה עשרת אלפים זהובים, הייתי משליך להם בעבור שמחתי בבשורה זו שבשרוני, וידעתי כי אני הוא מרדכי היהודי. ע"כ הוא המעשה ששמעתי:

והנה עתה אנחנו רואין באנשי אירופ"א, אע"פ שיש בהם רבים שהם מתערבים עם נכרים גדולי הארץ, ואוכלים ושותים עמם, ועושים חלול שבת כמותם, עכ"ז אין רוצים להסיר מעליהם שם יהודי, ואין פושטים מעליהם כבוד היהדות, ואין נחשב אצלם שם יהודי לחרפה ח"ו, והם אווזין בשם יהודי ומחזיקים בו בשתי ידיהם, ושומרין אותו לזרעם ולזרעם ולנצח, ויש שני עדים מעידים על הדבר הזה, הא' הוא שמלין את בניהם לשמונת ימים כאשר צוה ה' אלהים, וידוע כי המילה היא חותם אמת של היהדות, כי כיון שנימול נבדל מבעלי דת אחרת הבדלה גמורה ושלמה, שלא תכזב, כי הנימול א"א להתערב ולהתדמות עם הערל. ועד הב' שהוא יותר אמיץ וחזק, נזהרים שלא ישאו נשים נכריות, ואין נושאים אלא רק מבנות ישראל, יען כי אם ישאו נשים נכריות נפסק חבל היהדות מזרעם, כי בדין הוא ישראל שנסא נכרית ולדה כמזה, והרי הולד הוא גוי גמור, וכיון דאפילו אותם שעושים עבירות חמורות, אין רוצים לישא נכריות בשביל שלא יפסידו שם היהדות ולא יפסק מזרעם, הרי בזה נתברר שהם מיקרים שם היהדות, ועודם דבוקים באבותם עד אברהם יצחק ויעקב:

על כן אמרתי לך יש ויש לאותם אנשי אירופ"א שאתה מגנה אותם, דבר טוב ושבח בענין היהדות, ולא כאשר דברת שלא מצאת להם דבר טוב ושבח ביהדות, ובאמת כאשר תשכיל בדבר זה תמצא שיוצא ממנו זכות וסגורייא גדולה להם, ובפרט לאנשים גדולים אשר מתערבים בשררה ובמקח וממכר ובטיוול עם אנשים שרים וסגנים ובעלי זהב וכסף, ועכ"ז שם היהדות אין פושטים אותו מעליהם, והוא אצלם לכבוד ולתפארת ולא לחרפה ח"ו, וזו המדה היא מצויה אצל אומת ישראל תמיד מקדם קדמתה, בדורות הראשונים מכמה מאות שנים, דאע"פ שחטאו בכמה עבירות חמורות, ואפילו בע"ז ג"ע וש"ד, לא פשטו ולא הסירו מעליהם שם היהדות, ונזהרו רק בדבר זה שלא לקחו נשים נכריות מעמים עכ"ז, כדי שלא יוסר מעליהם ומעל זרעם שם ישראל ושם יהודים:

ובזה השבח נשתבחו בנבואת בלעם, באומרו הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב, ואע"פ שהאומות היו מתלבטים להסיר מעליהם שם ישראל, לא יכלו להם בדבר זה, וכמ"ש אסף במזמור פ"ג על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפוניך, אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד, וענין הערמה של האוייבים דקאמר עלייהו יערימו סוד, הוא שהיו מיעצים לישראל שיקראו לבניהם בשמות הנכרים הנקראים על שם הבעלים שלהם, ומראים להם עצה זו לטובתם, כדי שלא יהיו ניכרים בין העכו"ם, אלא יחשבו שהם מבני אמונתם ולא זיקוקם, וע"ז אמר יערימו סוד, אבל באמת הם מתייעצים בזאת העצה על צפוניך, הם נפשות של ישראל שהם צפונים בתוך הגוף, כדי שתחול עליהם רוח טומאה על ידי שמות הרעים של

עובדי ע"ז, כי אמרו אויביהם בלבם לכו ונכחידם מגוי, ר"ל נכריתם מלשון ותכחד מן הארץ, ר"ל נכרית אותם מגוי האחדות, שנאמר בהם ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, כלומר נכריתם מן הבטחה של גוי אחד, ולא יזכר שם ישראל עוד, ולא יכלו על ישראל בדבר זה, אלא מסרו עצמם לבלתי יוסר מעליהם שם ישראל ובוזה יובן בס"ד נבחר שם מעושר רב מכסף וזהב חן טוב, כלומר נבחר שם ישראל ושם היהדות אצל ישראל, יותר מעושר רב, דאפילו העשירים שהם מלאים מכסף וזהב, יהיה להם משם היהדות חן טוב:

ובזה יובן בס"ד הפסוק כאן, שאו את ראש כל עדת בני ישראל, כל דייקא, אפילו אותם בעלי עבירות שבהם שיהיו אחר דורות, תעשו להם נשיאות, בשבח זכות וסנגורייא, שתאמרו עליהם, ובמה תמצאו זכות וסנגורייא על הכל אפילו על אותם שאין שומרים חוקות התורה, אמר למשפחותם לבית אבותם, ר"ל זאת הסנגורייא והזכות אשר תמצאון להם, כל הימים שיש להם דבר טוב זה שמחזיקין בו הכל, והוא שאין מזדווגים ונושאים נשים נכריות, אלא רק נדבקים למשפחותם שהם לבית אבותם, כלומר מזדווגים ישראל, ולמה נזהרים בזה יותר, מוכרח מפני שחביב עליהם שם היהדות והישראליות שלא יפסק מזדווגים ולא יוסר מעליהם, וכדאי הזכות הזה ללמד בו סנגורייא עליהם, ותנשאו ותשבחו אותם בכך, והשי"ת יעזור לכל בר ישראל שעושה עול לשוב בתשובה שלמה, ויעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו, וישוב אל ה' וירחמנו ואל א-להינו כי ירבה לסלוח.⁴

- **לסיכום**, רבינו הבן איש חי פוסק בסכינא חריפתא שאין לדבר רע על אף יהודי, אלא להיפך להפוך בזכויותיהם של האחרים. מי שאינו עושה כן דבק ברע.

שמחה בעשיית המצוות

וְאַשְׁתַּעֲשֶׂע בְּמִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אָהַבְתִּי.⁵

פירוש כי ידוע שאנחנו עבדים להקב"ה, ואם כן מן הדין אין לנו לקבל שכר על המצוות, כי אנחנו מחוייבים בלאו הכי לקיים גזרתו ית', בשביל שאנחנו עבדים לו והעבד חייב לעבוד את רבו. ואמנם אנחנו מקבלים השכר הוא בשביל השמחה שיש לנו בעשיית המצוות, והעבד אינו חייב לעבוד את רבו בשמחה, ועל זה יש לנו השכר. ואם כן עיקר השכר הוא בשביל השמחה. וזה שאמר ואשתעשע במצוותיך ואין זה כדי שאקח שכר, אלא אשר אהבתי: בשביל שאני אוהב את המצוות, בשביל זה אני משתעשע ושמח בהם ודו"ק.⁶

- **לסיכום**, רבינו הבן איש חי מבאר לנו שעיקר עבודת ה' היא השמחה בעבודה, כהנהגת רבינו האריז"ל.

קדושת המצוות ותקוות השמים

ובא וראה כמה גדלה מעלת התשובה, שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות לד, ב): במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד... והמפרשים זכרונם לברכה כתבו: הטעם דעדיפי בעלי תשובה מצדיקים גמורים היינו טעמא מפני שיש להם זכויות מחודשות, מה שאין כן הצדיקים הגמורים, דלית להו אלא המצוות עשה. אבל בעל תשובה הלא תעשה שעבר, נחשב לו כאילו קיים עשין. והזה נראה לי לפרש כוונת הפסוק (ישעיה, נ, יט): שלום שלום לרחוק ולקרוב, דהיינו תרתי שלום יש לבעל תשובה – חד לרחוק אלו הלא תעשה שהם היו רחוקים שעבר עליהם, והן עתה נעשו זכויות. וחד לקרוב, דהיינו העשה שהיו טבועים בקליפות, והן עתה בתשובתו הרמתה העלם. וזה שכתוב בתהילים (טו, ב): פועל ישועות בקרב הארץ, דהיינו שאפילו בקרב הארץ, שהיא בחינת קליפות, גם כן פועל ישועות, שעושה מהם זכויות.⁷

- **לסיכום**, מאחר וכל מעשה של מצווה גדול הוא ואדיר, בעל התשובה ששב לא-לוהיו.

⁴ עוד יוסף חי, פרשת במדבר.

⁵ תהילים, קיט, מז.

⁶ החיים והשלום, פירוש הבא"ח על תהילים.

⁷ מים חיים, פרק ב, דרכי התשובה, מעלת התשובה. ספר מוסר שיצא מכת"ק הבא"ח בשנת תשנ"ג, ונערך מחדש בשנת התשע"ה בהוצאת ישועה סאלם.